

Il-**Ħuttafa**

numru **125**

Novembru - Diċembru 2014

**Gawwija
Rasha
Kannella**

€2 għal min mhux membru

Il-magazın ta' Klabb Ħuttaf

Hej Huttaf...

Il-likeni donnhom ma jafux iħallu blata mikxufa! Iridu bilfors jaraw kif ižejnuha bid-disinji u l-kuluri.

editorjal

Jien u nikteb dan l-editorjal qed inħares barra mit-tieqa. Niezla xita qliel bir-ragħad u qed iqum ir-riħ. U qed jidlam ukoll. U nibda naħseb f'dawk l-imsejknin pitirrossi u vjolini tax-xitwa hemm barra jtertru mxarbin għasra fuq fergħa tixxejjer mar-riħ. Tiskanta kif jibqgħu ħajjin hux!

Imma fil-fatt mhux kollha jibqgħu ħajjin. Wara xi lejl xita u riħ l-għada spiss tara għasafar mejtin taħt is-siġar. Dawn ikunu kešhu wisq matul il-lejl għax ma kellhomx biżżejjed enerġija biex jibqgħu šhan. Is-soltu jiġrilhom hekk għax ma jkunux kielu biżżejjed fil-jiem ta' qabel.

Ħafna għasafar jieklu insetti, dud u brimb. Fir-rebbiegħa u s-sajf isibu kemm iridu imma fix-xitwa l-insetti jmutu jew jistaħbew. Għalhekk f'daž-żmien l-għasafar flok insetti jieklu frott irqiq (*berries*) u žrieragħ. Imma anke minn dawn mhux dejjem isibu biżżejjed.

Aħna nistghu ngħinuhom tgħid? U mela le!
L-aħjar mod hu li narmawhom *bird table* fil-bitha, ġardina, bejt jew anke fil-gallerija. Sib u biċċa njama daqs dil-paġna, waħħluha ma' lasta ta' xkupa u deffsuha fil-ħamrija jew f'barmil ramel. Fuqha farrkuhom gallettini, qagħaq, ottijiet, anke skaduti ma jimpurtax. Ferrxulhom ponn kuljum u oqogħdu arawhom minn wara tieqa. Tgawdu intom u jgawdu žgur huma.
U issa aħjar nitfi l-kompjuter qabel ma tixwihuli xi sajjetta!
Il-Festi t-Tajba lilkom u lill-familja.

Victor
Victor Falzon L-Editur

Jekk thobbu tieħdu r-ritratti, għattu ħġieġa tat-tieqa b'biċċa karta kbira halli ma tkunux tidhru, u ħudu r-ritratti tal-għasafar minn toqba fil-karta. Jekk jiġukom tajbin ibagħtuhomna halli ngħibuhom f'*Il-Huttafa*.

Mal-faċċata

Il-Gawwija Rasha Kannella (Black-headed Gull) hija waħda mill-iktar speċi ta' gawwi komuni li jidhru Malta. Aħna narawha l-iktar fil-libsa tax-xitwa, u għalhekk rasha daž-żmien tkun bajda (b'dabra skura wara għajnejha), mhux kannella kif jgħid isimha.

Ritratt ta' Aron Tanti

il-Kontenut

Editorjal	2
Fejn norqod?	3
Ambjenti u Residenti	4-5
Attività	6
Il-Buċaqq tax-Xitwa	6
Intervista mal-Ġargir Abjad	6
Żewġ Ballerini	7
Arti u Ritratti	8
X'hemm ħażin?	8
Paġna Falko	9
Tielgħa t-tempra	9
Il-Maqluba	10-11

il-Kumitati

Ċentrali
Kathleen Mamo (kap) • Jason Aloisio • Chris Cachia Zammit • Desirée Falzon • Victor Falzon

Falko
Nicholas Galea • Timothy Micallef

il-Klabb

Klabb *Huttaf* huma l-membri žgħar u žgħażagħ (-18yrs) ta' BirdLife Malta. Il-Klabb jorganizza ħarġiet fil-kampanja, žjarat f'riservi naturali, ħarġiet bil-lanċa, u attivit ambjentali. Kull xahrejn noħorġu l-magażin *Il-Huttafa* li l-membri jirċievu d-dar bil-posta. Bħalissa fil-Klabb qegħdin xi 1000 membru u s-šubija hija €10 fis-sena.

il-Kuntatt

indirizz
BirdLife Malta
57/28 Triq Abate Rigord
Ta' Xbiex XBX 1120
tel 21347644 / 21347645 / 21347646
imejl info@birdlifemalta.org
imejl tal-magażin
il-huttafa@birdlifemalta.org
websajt www.birdlifemalta.org

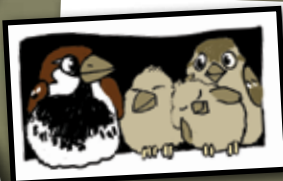
Reg.Vol.Org. VO/0052
©BirdLife Malta, Diċembru 2014
Disinn u produzzjoni Victor Falzon
Stampat għand Poulton's Print Shop

Fejn norqod?

Ella Beeson

Il-logo ta' Spot a Sparrow

Fir-rebbiegħa u fis-sajf l-Ghasafar tal-Bejt jġu jbejtu fil-ventilaturi tad-djar tagħna, u jrabbu familja hełwa, forsi xi ffit storbjuża wkoll! Bil-lejl il-ġenituri jorqdu hdejn iż-żgħar tagħhom.

Imma meta jgħaddi l-istaġun tal-bejta l-Ghasafar tal-Bejt ma jibqgħux jorqdu mal-familja tagħhom biss. Fil-ħarifa jingħaqdu ma' Ghasafar tal-Bejt oħrajn u jorqdu fi gruppi f'siġar folti.

Dawn is-siġar is-soltu jkunu għall-kenn f'xi pjazza jew triq bil-bini madwarha. Il-bini jilqgħalhom mir-riħ u t-temperatura qalb il-bini tkun iktar għolja milli fil-beraħ.

Dawn il-postijiet fejn jingħabru l-għasafar biex jorqdu ngħidulhom *roosts*. F'Malta għandna diversi minnhom, uħud kbar, oħrajn żgħar. Imma kemm għandna? U fejn qegħdin?

Biex insiru nafu fejn qegħdin dawn ir-roosts qed nitolbu lin-nies kollha ta' Malta biex jgħinuna! U għalhekk f'Novembru li għadda bdejna l-proġett **Spot A Sparrow**.

Kif nieħu sehem fi Spot a Sparrow?

Faċli. Filgħaxija ma' nżul ix-xemx żomm widnejk miftuħin u ara tismax ħafna tpepsis ġej minn go siġra jew grupp ta' siġar. Jekk f'dawn is-siġar tara wkoll ħafna għasafar deħlin u herġin qalb il-friegħi, ifisser li sibt *roost*.

Għidilna bir-roost li sibt. Idħol fl-Internet u mur fil-websajt www.spotasparrow.org. Ikklikkja din it-tabella u imla t-tagħrif dwar fejn sibt ir-roost. Il-websajt fiha ħafna tagħrif fuq l-Ghasafar tal-Bejt. Fiha anke *recording* tal-istorbju li jkun hemm f'*roost* tal-Ghasafar tal-Bejt.

Meta jispiċċa l-proġett f'Diċembru 2015 ħa nkunu tghallimna liema huma l-iktar siġar u postijiet importanti għal sħabna l-Ghasafar tal-Bejt. B'hekk inkunu nistgħu ninfurmaw lill-Gvern biex jiżgura li dawn il-postijiet jġu protetti.

BirdLife Malta qed tmexxi dal-proġett flimkien mal-Fondazzjoni Inspire.

Aron Tanti

Jekk tara għasfur żgħir skur b'leġġha ħamra f'denbu meta jtir, dik tkun **Fjamma Sewda**. Narawha fix-xitwa u tħobb toqgħod fuq iċ-ċnut tal-bjut.

Victor Falzon

Xi **friefet il-lejl** (bħal dan il-pipistrell) jorqdu fi xquq tal-bini u rkejjen mudlama, u filgħaxija joħorgu jaqbd u l-baħrijiet u n-nemus li jingibdu lejn id-dwal tat-triq.

Victor Falzon

Il-**likeni** (bħal dil-gmiel ta' *Caloplaca*) jikbru ċatti fuq ċnut tal-bjut, speċjalment fi djar xi ftit antiki.

Victor Falzon

Il-**ħanfusa tal-Kantina** tħobb postijiet dellin u umdi. Din il-ħanfusa timxi bil-mod u ma ttirx u għalhekk faċli għall-għasafar biex jaqbduha.

Aron Tanti

Din tajba għal uliedi.

Il-**ħurriq** jikber waħdu f'ħafna ġonna. Is-sidien tad-djar spiss jeħilsu minnu imma l-ħurriq ukoll għandu postu fin-natura. Huwa l-ikel ta' diversi animali żgħar, bħax-xagħat tal-Farfett tal-ħurriq.

Aron Tanti

Iz-**Zakak Abjad** jingħaraf għax jimxi flok jaqbeż, u denbu l-ħin kollu jbandlu 'l fuq u 'l isfel. Għalhekk bl-Ingliż jgħidulu *wagtail*.

Ambjenti u Residenti

Urban

Desirée Falzon

Victor Falzon

Jekk tgħaddi minn hdejn sigra jew arbuxell u tisma' l-ħoss Ċxxx-ċxxx-ċxxx ġej minnha x'aktarx li hemm **Bufula Sewda** qed twissik biex titlaq għax hemmhekk tagħha!

Aron Tanti

L-Għasfur tal-Bejt huwa komuni imma xorta interessanti. Arah jigġieled għall-ikel fuq xi *bird table* jew igorr it-tiben għall-bejta. Fir-rebbiegħa r-raġel veru jisbieh.

Il-Fazzien Aħmar ibejjet f'kull xaqq li jsib, ħafna drabi taħt bankini u fi btieħi. Jieklu frak tal-ikel u żerriegħa u jgorrh f'serbut. Meta jtiru fis-sajf isiru l-priża ta' ħafna għasafar.

Victor Falzon

L-Urban huwa l-ħabitat li ħoloq il-bniedem bil-bini, id-djar, it-toroq u l-gonna tiegħu. Għalkemm l-urban mhuwiex ambjent naturali xorta nsibu animali u pjanti li jgħixu fih. Hemm xi speċi li adattaw tajjeb għall-urban u jgħixu fih f'numri sbieħ. L-urban huwa ħabitat tajjeb għall-animali għax fih isibu biżżejjed x'jieklu, fosthom l-ikel li narmu, insetti u frott mill-gonna, u anke ikel fuq il-*bird tables*. Isibu wkoll postijiet għall-kenn fejn jistrieħu u anke jbejtu. Il-bini għoli huwa perfett għall-bejta ta' ċerti għasafar bħar-Rundun. Min jaf, forsi xi darba jbejjet il-Bies!

Desirée Falzon

Il-Gremxula ssibha ħafna fil-gonna tad-djar. Filgħodu toħrog tixxemmex fuq xi gebla għax għandha bżonn is-sħana tax-xemx qabel ma tmur tfittex l-insetti għall-ikel.

Flarga sat-targa

**Kontu tafu li Malta maqsuma fi tnejn?
Mela xhiex!**

Miljuni ta' snin ilu sar terremot u Malta nqasmet min-nofs. Imma l-biċċiet flok infirdu baqgħu flimkien, però nofs minnhom sfronda 'l isfel u n-nofs l-ieħor baqa' mperreċ fl-għoli. Malta għet qisha b'targa kbira ħafna minn naħa għall-oħra.

Fl-attività li jmiss ħa mmorru fl-inħawi ta' din it-targa, fejn għad hemm kampanja sabiħa. Fost għasafar oħrajn għandna naraw il-**buċaqq tax-xitwa**, il-**pespus**, forsi anke xi **spanjulett** jissaqqar biex jurina kemm jaf itir!

Qisu li narawkom eh!

Data Is-Sibt 24 Jannar 2015

Fin 2pm sa 4.30pm

Niitlagħu f'idejn l-iskejjel San Anton u San Andrea (L-Imselliet)

Merħba membri kollha* u l-familja

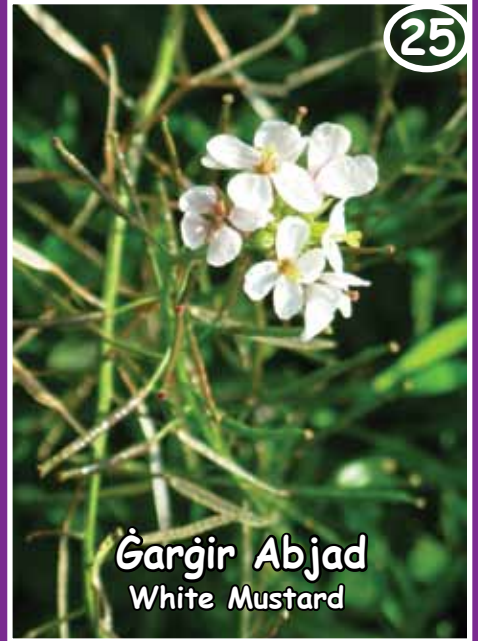
*Tfal ta' taht it-8 snin irid jiġi magħhom xi hadd kbir (18+)

Dakinhar inqassmu l-istiker Numru 2.

Intervista ma' fjura

25

Ġargir Abjad
White Mustard

Bongu, donnok tħobbha l-kumpanija! X'hawn minnkomp!

Bongu. Iva jien rari ssibni waħdi. Dejjem fi gruppi ngħixu, kultant għalqa nimlewha.

Din l-għalqa qisha tapit abjad. Mela mela. Immagina kemm ikel qed nipprovdu lill-friefet u n-naħal bil-fjuri tagħna, eh.

Intom żeragħkom il-bidwi? F'ha ħa le x'żera' zera! Aħna pjanti selvaġġi. Nikbru hawn għax ħamrija li titqalleb hija tajba għaż-żerriegħa tagħna.

Imma zomm waħda. Meta l-bidwi jerġa' jqalleb il-ħamrija x'ħa jiġri? Iqaċċatkom kollha? Iva, imma aħna nagħmlu l-fjuri fix-xitwa. Sa ma tinħarat l-għalqa nkunu ilna li għamilna l-imżiewet, tajjarna ż-żerriegħa u żarmajna.

Kos, intom il-pjanti dejjem issibu xi mod kif tkampaw hux? Mhux dejjem. Intom il-bnedmin għandkom manija biex tqacċtu u tbexxu fina l-pjanti. F'ħafna pjanti saru rari jew inqerdu minħabba fikomp.

Veru. Af li jien mhux wieħed minnhomp.

Owkej, mela nibqgħu f'bieb.

Grazzi u nsellimlek. Ćaw Ćaw, ħabib.

X'nista' nara tgħid?

Jason Aloisio

Buċaqq tax-Xitwa

Common Stonechat

Saxicola rubicola

Wieħed mill-għasafar li naraw daż-żmien tas-sena huwa l-Buċaqq tax-Xitwa. Il-kelma *buċaqq* (jew *buċaqqaq*, kif jissejjaħ f'xi nħawi ta' Malta) hija imitazzjoni tal-għajta tiegħu li spiss jirrepeti, u li nistgħu nxebbħuha mal-hoss li jagħmlu żewġ ġebliet imħabtin ma' xulxin. Fih daqs Pitirross, għalkemm mhux imbaċċaċ daqsu. Ir-raġel u l-mara jingħarfu sew minn xulxin mill-kuluri tagħhom. Għalkemm aktar għandek ċans tarah fil-kampanja, ġieli tiltaqa' miegħu wkoll f'xi għalqa mdawra bil-bini.

Il-Buċaqq tax-Xitwa jħobb jitperreċ fuq xi zokk jew fergħa li tkun f'it għolja mill-art, bħal xi fergħa bużbież niexfa. Jagħmel dan biex minn hemm joqgħod għassa għall-insetti, li jiffurmaw parti sew mid-dieta tiegħu.

Dan l-għasfur ma jbejjitx f'Malta.

Victor Falzon

*mizwet. Ringiela żerriegħa magħluqin fi speċi ta' tubu, eż. fulu. Bl-Ingliż pod

Żewġ ballerini

Ritratti ta' Aron Tanti

Fir-riserva tal-Ghadira bħalissa hemm żewġ Fjamingi. Għadhom żgħażaġh u għalhekk għadhom ma sarux roża. Kif taraw mir-ritratti, però, ġmielhom jagħtu spettaklu kuljum bil-mutetti bejniethom. Filli jtiru flimkien, filli jittantaw xi gawwi li jkun hemm, filli jissaraw bejniethom, filli donnhom jagħmlu passi tal-ballet! Insomma, fihom gost. Jekk tkunu dawk in-naħat fil-vaganzi, aqbu qabza forsi jkunu għadhom hemm.

Il-Fjamingu (Greater Flamingo) mhux għasfur komuni f'Malta imma f'dawn l-aħħar snin sar jidher iktar spiss. Is-soltu tkun xi qatgħa sabiħa għaddejin itiru matul ix-xatt, imma rari jieqfu hawn. Għaliex? L-ewwelnett għax f'Malta ttit hawn fejn dan it-tajr tal-ghadajjar isib fejn jistrieħ. U t-tieni għax kważi dejjem isibu xi kaċċatur kawboj li jisparalhom.

U ajma se jdumu jittkesshu?

Kif dardru post!

Qabru Freshwater Crab

Hehe, qieghda sew!

Ibagħtulna tpingijiet u ritratti li tiegħdu tan-natura (mhux pets jew pjanti kkultivati) ħa ngibuhom f'dil-paġna. Basta jkunu veru tagħkom. Ibagħtuhom imejl jew bil-posta*

*Materjal li jaslilna bil-posta ma nistgħux nibagħtuh lura.

Fjamingi
Maxell Muscat (11)

Ritratt mehud l-Ghadira waqt żjara ma' tal-iskola

Fjamingu
Matthew Attard (6)

Din il-harga għall-Fjamingi giet mid-dehra!

**X'hemm
ħazin
f'din
l-istampa
???**

TWEĠIBA

Victor Falzon

Falko Żgħażaġh BirdLife Malta

Ħbieb Falkuni

Fis-16 ta' Novembru morna ġurnata Kemmuna. It-temp inzerta xemxi u ideali għal mixja madwar il-gżira. Minbarra xi għasafar tax-xitwa u residenti li ssib hemmhekk, rajna ukoll **spanjulett** (kestrel), **għasfur ta' San Martin** (kingfisher) u **vjolin tal-faxx** (yellow-browed warbler). Dan tal-aħħar rari tarah f'Malta u għalhekk żammejna r-rekord li naraw għasfur mhux tas-soltu kull darba li nitilgħu Kemmuna! Konna grupp ta' 15-il persuna u kienet mixja mill-isbaħ f'post kwiet u uniku għan-natura.

Nixtieq nringrazzja lil kull min ġie magħna fil-ħarġiet matul din is-sena li waslet biex tispicċa. Nispera li naraw ħafna uċuh ġodda fl-attivitajiet li jmiss. Nieħdu ħafna gost niltaqgħu mal-membri u ħbieb ta' mparna.

Nawguralkom il-vaganzi u festi tajbin, u s-sena t-tajba. Narawkom fl-2016.

Tim

Timothy Micallef
Kordinatur Falko

Wied Għajn Riġana

Mixja u Kwizz

F'Jannar se naghmlu mixja Wied Għajn Riġana, viċin Burmarrad. Bi ħsiebna nibdew wara nofsinhar, u wara ha jkollna ċans għal kwizz u ftit ħin nissocjalizzaw f'Mount St Joseph li jinsab qrib. B'hekk nibdew sena ġdida flimkien b'din l-attività u nrankaw għal iżjed mixjiet u esperjenzi fl-2016.

Ikkuntattjawna għal iktar dettalji.

Dik tan-nofs mhix mogħdija. Dik għadira ilma bil-wiċċ mghotti kollu bi pjanta żgħira li tghum fil-wiċċ.

Kif taf?

Għax m'illix waqajt fiha!

Il-membri fuq Kemmuna mixjin lejn Torri Santa Marija

Il-membri jistrieħu għad-dell tar-ringing station tal-BirdLife f'Wied l-Aħmar

Kimberly Gauci

Kimberly Gauci

Sibna fuq **Facebook** (fittex **Falko BirdLife Malta**) Ittawilha spiss għal iżjed tagħrif fuq l-attivitajiet.

Dejjem infurmana jekk tkun ġej ħarġa tal-Falko. Ċempel lil Tim (79071796) jew lil Nick (99809190) jew ibgħat imejl lil falkoblm@gmail.com jew ħalliina messaġġ fuq Facebook.

Tielgħa t-temptra!

Iktar ma tahlu dawl iktar idahhnu l-pawer stejxins.

Iktar ma jdahhnu l-pawer stejxins iktar isir tniġġis.

Iktar ma jsir tniġġis, iktar tishon l-arja.

Iktar ma tishon l-arja, iktar jishon il-baħar.

Iktar ma jishon il-baħar, inqas jikber plankton.

Inqas ma jkun hawn plankton, inqas ikolli x'niekol.

Mela aghmluli pjaċir, dak it-televixin itfuh, mhux thalluh *stand-by*. U hallikom mill-*electric blanket*. Ixtru kwilt u tishnu xorta.

Għax ha toqtluni bil-ġuh!

Grazzi.

In-North Atlantic Right Whale hija wahda mill-iktar balieni rari. Minnhom baqa' biss xi 400 fid-dinja kollha. Ir-right whale tiekol plankton, annimali li għandhom bżonn ilma ta' ċerta kasha. Kull ma jmur dan il-plankton qed jonqos mill-ibhra tad-dinja.

Natura 2000
Natura mħarsa

Elisabeth Conrad

Il-Maqluba

Is-sit Natura 2000 ta' din id-darba huwa differenti sew minn siti oħrajn li rajna s'issa – nistgħu ngħidu li huwa post uniku fil-Gżejjer Maltin. Qed ngħidu għall-Maqluba, u forsi l-isem diġà jagħtikom hjiel ta' x'insibu hawnhekk.

Sfrundata

Ilkoll tafu x'jiġifieri meta xi haġa tkun 'maqluba'. Tfisser xi haġa rasha 'l isfel, jew bil-kontra ta' kif suppost tkun. Fil-Maqluba hija l-art stess li hija 'maqluba'!

Immaġinaw ċirku kbir ta' art, bl-għelieqi u l-hitan tas-sejjeħ b'kollox... li sfrondat 'l isfel f'daqqa.

Din hija struttura ta' 'geomorfoloġija xejn komuni, li bl-Ingliż jgħidulha *doline* jew *solution subsidence structure*. M'aħniex ċerti kif iffurmat però nafu li xi darba fil-passat hawnhekk ċediet l-art b'kull ma kien hemm fuqha. Jista' jkun li ċeda s-saqaf ta' għar kbir taħt l-art, jew li l-ilma tax-xita (li jkun f'it aciduż) biż-żmien dghajef il-blat. X'aktarx li kienu ż-żewġ proċessi flimkien li wasslu biex tiffurma din l-istruttura.

Fejn qiegħda?

Il-Maqluba qiegħda f'tarf il-Qrendi

F'Il-Huttafa 108.

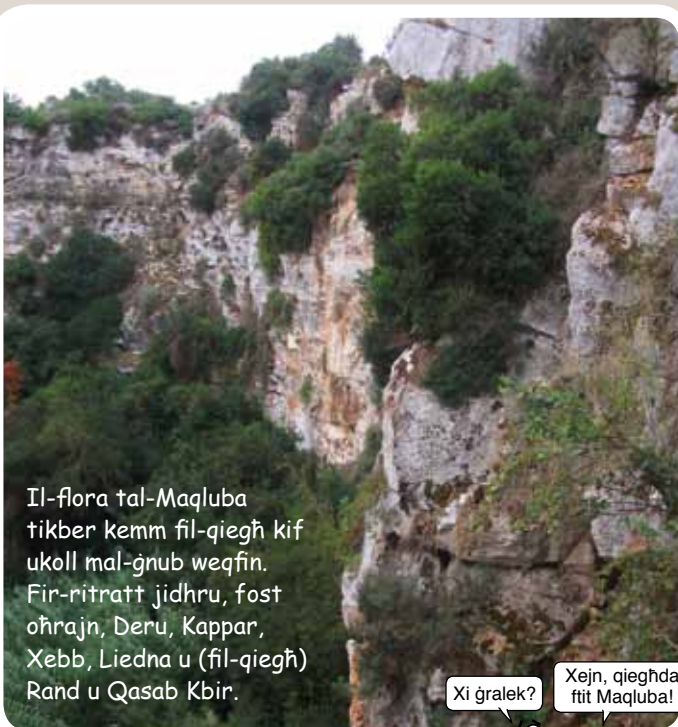
Ambjent rari

Jekk tiftakru konna diġà semmejna d-*dolines* meta tkellimna fuq id-Dwejra f'Għawdex, għax dawn jinstabu hemmhekk ukoll. Però d-*doline* tal-Maqluba hija ta' interess speċjali għax hija l-ikbar u forsi l-aħjar eżempju ta' dal-fenomeni li qiegħed bogħod mill-baħar, u għalhekk bi ²flora u ³fawna differenti milli nsibu max-xatt. Kif tistgħu tobsru din il-medda art 'maqluba' hija mhux biss spettakolari biex taraha, imma ffurmat ukoll ambjent tassew uniku għall-pjanti u l-annimali, b'kundizzjonijiet kennija, dellin u daqsxejn umdi, ambjent li ma tantx huwa komuni fil-Gżejjer Maltin.

Flora u fawna rari

Fost il-pjanti li nsibu hawnhekk, hemm diversi siġar u arbuxxelli indigeni, inkluż **rand**, **ghargħar** (is-siġra nazzjonali), **harrub**, **deru**, **rummien**, **tin** u **xebb**. Din tal-aħħar, kif ġieli semmejna, hija 'endemika għal Malta. Il-popolazzjoni tar-rand f'dan is-sit hija speċjalment importanti, għax f'it insibu rqaġja' kbar hekk ta' din l-ispeċi fis-salvaġġ. Forsi tinnutaw ukoll li semmejna anke xi siġar tal-frott. Dan għaliex l-art tal-Maqluba kienet tinħadem, u x'aktarx kienu tħawlu diversi siġar għall-frott tagħhom. Fost speċi oħrajn

Il-flora tal-Maqluba tikber kemm fil-qiegħ kif ukoll mal-għub waqfin. Fir-ritratt jidhru, fost oħrajn, Deru, Kappar, Xebb, Liedna u (fil-qiegħ) Rand u Qasab Kbir.

Xi gralek?

Xejn, qiegħda f'it Maqluba!

Mappa tal-Maqluba

25m

Natura 2000 hija sensiela ta' postijiet madwar l-Ewropa fejn in-natura hija protetta. Hemm iktar minn 27,300 sit Natura 2000, u 39 minnhom qeghdin f'Malta.

- Il-limiti tas-Sit Natura 2000
- siġar
- ① Il-ħofra tal-Maqluba
- ② Il-Kappella ta' San Matthew

Skont kif jintqal, il-Maqluba sfrundat fit-23 Novembru 1343.

In-Nemla tal-Maqluba

Strumigenys lewisi

ta' pjanti li nsibu hawnhekk hemm **liedna, kappar, bajtar tax-xewk, żagħrun, qarn il-mogħża** u **ħannevija**, kif ukoll speċi ta' **garni**.

Minbarra din il-varjetà kbira ta' pjanti (inkluż ħafna speċi oħrajn li ma semmejniex hawnhekk), il-Maqluba hija wkoll importanti għal diversi **fungi**, inkluż speċi li huma rari ħafna fil-bqija tal-Gżejjer Maltin – ta' min jgħid, però, li ħafna fungi għad iridu jiġu studjati iktar fid-dettal. Il-fawna hija wkoll ta' interess; insibu **nemla** li tinstab biss hawnhekk, speċi ta' **bugħarwien** li nstabet l-ewwel hawnhekk, speċi ta' **ħnieżer l-art** li forsi huma endemiċi, speċi ta' **ħanfus** endemiċi u oħrajn x'aktarx endemiċi wkoll u anke ġodda għax-xjenza.

Naħseb taqblu miegħi li l-Maqluba żgur kien haqqa t-titlu ta' Sit Natura 2000!

Torneuma maltense

Bumunqar endemiku għal Malta

¹**geomorfologija.** L-istudju ta' kif l-elementi, iż-żmien u l-forzi tan-natura hallew effett fuq il-blat u fformaw, per eżempju widien, għoljiet, gherien, muntanji, bajjiet, eċċ.
²**flora.** Il-ġabra ta' pjanti li jkunu jinsabu f'post, reġjun jew pajjiż.
³**fawna.** Il-ġabra ta' annimali li jkunu jinsabu f'post, reġjun jew pajjiż.
⁴**endemiku.** Pjanta jew animal li jkunu jinsabu f'ċertu post u mkien iktar fid-dinja.

Il-Kappella ta' San Matthew qiegħda f'xifer il-Maqluba

Dnubiet, terremoti, anġli u ġganti

Stramberija bħall-Maqluba ma jistax ikun li ma ħakmitx l-immaginazzjoni tal-bniedem. Fl-antik ix-xjenza kienet għadha ma spjegatx ħafna mill-fenomeni naturali. In-nies dak li ma kinux jifhmu kienu jivvintaw stejjer biex jispjegaw il-fenomeni naturali li jaraw. Legġenda tgħid li fejn illum hemm il-ħofra tal-Maqluba darba kien hemm raħal. In-nies t'hemm kienu jgħixu ħajja ta' dnub, minkejja l-isforzi li kien jaġħmel il-qassis (jew mara twajba) biex jirrangaw ħajjithom. Bħala kastig sar terremot, infetħet l-art u belgħet lir-raħal kollu. Baqgħet biss il-kappella mperrċa f'xifer il-ħofra, kif taraw fir-ritratt. Hemm min iżejjen il-ħrafa iktar u jgħid li mhux sfrundat l-art, imma tfaċċa anġlu (jew ġgant) li qala' r-raħal mill-art u waddbu lejn il-baħar. U fejn niżel... iffurmat Filfla! X'saħħa dik!

Joanna Inooevja

Tridu dal-ktieb?

Natura u Kuluri

Stampi ta'
animali u pjanti
biex tagħtihom
il-kulur!

BirdLife
MALTA

40
paġna

Idhol membru jew ġedded
sena oħra fi **Klabb Huttaf**
u jkun tiegħek!

Il-miżata ta' shubija
fi Klabb Huttaf għollejnieha fitit.
Kienet ilha €7 mill-2005 u minn
dak iż-żmien 'l hawn l-ispejjeż
żdiedu sew. Żidnieha bi 25¢ fix-
xahar. Għalhekk il-miżata l-ġdida
issa qiegħda €10 fis-sena.
Grazi.